

MINISTARSTVO ZDRAVLJA
Gospodin Mensud Grbović, pomoćnik ministra zdravlja

Podgorica, 21.06.2012. godine.

Poštovani gospodine Grboviću,

U skladu sa javnim pozivom upućenim nevladinim organizacijama za učešće u konsultovanju prilikom izrade Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, Akcija za ljudska prava predlaže i izmjene i dopune članova 7, 9, 17, 20, 36 Zakona o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica.

1. Dopuna člana 7

U članu 7, stav , tačku 5 koja glasi: „pristanak je slobodno data saglasnost mentalno oboljelog lica, bez prijetnji, ucjene ili drugog oblika prisiljavanja za sprovođenje određenog medicinskog postupka“, dopuniti riječima: „koji je zasnovan na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i opasnosti toga medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja“, tako da tačka 5 glasi: „pristanak je slobodno data saglasnost mentalno oboljelog lica, bez prijetnji, ucjene ili drugog oblika prisiljavanja za sprovođenje određenog medicinskog postupka, **koji je zasnovan na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i opasnosti toga medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja.**“

Obrazloženje:

Predložena dopuna osigurava da će licu, čija je saglasnost neophodna, biti poznate sve činjenice relevantne za donošenje odluke o pristanku. Ovo posebno imajući u vidu kompleksnost psihijatrijskog tretmana. Predloženu definiciju pristanka na liječenje sadrži i hrvatski Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama,¹ odnosno Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama Federacije BiH.²

¹ Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, NN 11/97, 27/98, 128/99, 79/02. “Pristanak je slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za provođenje određenoga liječničkog postupka, koja se

U istom članu izvršiti preciziranje na način što će se tački 12 koja glasi: „Psihijatrijska ustanova je zdravstvena ustanova u kojoj se obezbjeđuje specijalističko - konzilijarno i bolničko liječenje iz oblasti psihijatrije“, dodati riječi „a osnovana je u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti“, tako da tačka 12 glasi: „Psihijatrijska ustanova je zdravstvena ustanova u kojoj se obezbjeđuje specijalističko - konzilijarno i bolničko liječenje iz oblasti psihijatrije, **a osnovana je u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti**“.

Objašnjenje:

Neophodno je izvršiti precizno upućivanje na Zakon o zdravstvenoj zaštiti³ izmjenama i dopunama samog Zakona kako bi se nesumnjivo uputilo na ispunjavanje uslova za osnivanje psihijatrijske ustanove.⁴ Predloženo upućivanje sadrže i hrvatski⁵ i BiH zakon⁶ koji se odnose na ovu oblast.

2. Dopuna člana 17

Član 17, stav 3 koji glasi: „Zdravstveni radnik za mentalno zdravlje, odnosno psihijatar koji rukovodi procesom rada ili drugo ovlašćeno lice Centra za mentalno zdravlje, odnosno psihijatrijske ustanove (u daljem tekstu: ovlašćeno lice) odlučuje o nužnosti i hitnosti određenog medicinskog postupka i o tome, bez odlaganja, obavještava zakonskog zastupnika mentalno oboljelog lica, ukoliko ga ima“ dopuniti riječima :“kao i članove porodice i lice koje mentalno oboljelo lice samo odredi “, tako da stav 3 glasi: „Zdravstveni radnik za mentalno zdravlje, odnosno psihijatar koji rukovodi procesom rada ili drugo ovlašćeno lice Centra za mentalno zdravlje, odnosno psihijatrijske ustanove (u daljem tekstu: ovlašćeno lice) odlučuje o nužnosti i hitnosti određenog medicinskog postupka i o tome, bez odlaganja, obavještava zakonskog zastupnika mentalno oboljelog lica, ukoliko ga ima, **kao i članove porodice i lice koje mentalno oboljelo lice samo odredi**“.

Objašnjenje:

Član 17 propisuje izuzetnu primjenu medicinskog postupka bez prethodnog pristanka lica na koje se postupak odnosi (pristanak nije obavezan, ako bi zbog njegovog

zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i opasnosti toga liječničkog postupka i drugih mogućnosti liječenja.”, (čl. 3, st. 1, t. 12).

² Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama (“Službeni list FBiH”, 37/01 i 40/02), „Pristanak je slobodno dana saglasnost osobe sa duševnim smetnjama za provođenje određenog liječničkog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i opasnosti tog liječničkog postupka i drugih mogućnosti liječenja“ (čl 3, st. 1, t. 9).

³ Zakon o zdravstvenoj zaštiti (“Sl. list RCG”, br. 39/2004 i “Sl. list CG”, br. 14/2010).

⁴ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, osnivanje zdravstvenih ustanova čl: 50 do 58.

⁵ “Psihijatrijska ustanova je zdravstvena ustanova ili njezina jedinica za obavljanje specijalističko-konzilijarnog i bolničkog liječenja iz područja psihijatrije ustrojena prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti.”, članak 3, st. 1, t. 5.

⁶ “Ustanova za mentalno zdravlje je zdravstvena ustanova koja obavlja specijalističko-konzilijarnu i bolničku zdravstvenu zaštitu iz područja psihijatrije, a osnovana je u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti”, čl. 3, st. 1, t. 3.

pribavljanja bio neposredno ugrožen život mentalno oboljelog lica ili bi prijetila stvarna i neposredna opasnost od težeg narušavanja njegovog zdravlja). Stavom 3 je propisano da se odluka o nužnosti i hitnosti određenog medicinskog postupka, bez odlaganja, saopštava zakonskom zastupniku mentalno oboljelog lica, ukoliko ga ima. Predloženu dopunu smatramo neophodnom kako bi se, ne samo porodica upoznala sa odlukom da se sprovede medicinski tretman nad licem koje za to nije dalo svoj pristanak (često se u praksi dešava suprotno-da se lice upravo protivi postupku), već i da bi se preduprijedila situacija da o navedenoj odluci o sprovođenju postupka niko ne bude obaviješten (u slučaju da lice nema zakonskog zastupnika). Po ugledu na Ustav Crne Gore⁷, imajući u vidu da se tretman sprovodi bez saglasnosti lica (što predstavlja vid lišenje slobode), smatramo važnim propisivanje odredbe kojom bi se o postupku informisalo i lice koje mentalno oboljeli sam navede.

3. Dopuna člana 20

Poslije člana 20 dodati član 20a koji glasi:

Član 20a: Liječenje nedovoljno mentalno razvijenih lica, koja nisu u mogućnosti da se liječe u psihijatrijskim ustanovama, sprovodi se u ustanovama ili odjeljenjima koji su prilagođeni posebnim potrebama tih lica.

Obrazloženje:

Smatramo da je liječenje lica koja nijesu postigla određeni stepen mentalnog razvoja posebno zahtjevno, te da je za njihovo liječenje potrebno obezbijediti i posebne uslove. Slično rješenje je propisano i hrvatskim Zakonom⁸ kao i Zakonom Federacije BiH.⁹

4. Dopuna člana 29

U članu 29, poslije stava 1 koji glasi: „Prijem u psihijatrijsku ustanovu obuhvata postupak od dolaska ili dovođenja lica u psihijatrijsku ustanovu radi pregleda i liječenja do donošenja odluke o njegovom dobrovoljnom smještaju ili prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.“ dodati stav 2 koji glasi: „Prijem može trajati do 48 sati od

⁷ „Na zahtjev lica lišenog slobode, organ je dužan da o lišenju slobode odmah obavijesti lice koje lišeni slobode sam odredi“, član 29, stav 5.

⁸ „Nedovoljno duševno razvijena osoba koja ne raspolaže psihičkim mogućnostima za uključivanje u liječenje u psihijatrijskoj ustanovi kao i svaka druga osoba s duševnim smetnjama, liječit će se u ustanovama ili odjelima koji su prilagođeni posebnim potrebama tih osoba.“, članak 13 Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama; „Nedovoljno duševno razvijena osoba koja ne raspolaže psihičkim mogućnostima za uključivanje u liječenje u zdravstvenoj ustanovi kao i svaka druga osoba sa duševnim smetnjama, liječit će se u ustanovama ili odjelima koji su prilagođeni posebnim potrebama tih osoba.“, član 13 Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama.

⁹ „Nedovoljno duševno razvijena osoba koja ne raspolaže psihičkim mogućnostima za uključivanje u liječenje u zdravstvenoj ustanovi kao i svaka druga osoba sa duševnim smetnjama, liječit će se u ustanovama ili odjelima koji su prilagođeni posebnim potrebama tih osoba.“, član 13 Zakon o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama.

trenutka dolaska, odnosno dovođenja lica u psihijatrijsku ustanovu.“, tako da član 29 glasi:

„Prijem u psihijatrijsku ustanovu obuhvata postupak od dolaska ili dovođenja lica u psihijatrijsku ustanovu radi pregleda i liječenja do donošenja odluke o njegovom dobrovoljnom smještaju ili prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.

Prijem može trajati do 48 sati od trenutka dolaska, odnosno dovođenja lica u psihijatrijsku ustanovu.“

Obrazloženje:

Radi doslednosti u pogledu rokova predloženih izmjenama i dopunama neophodno je i u članu 29 dodati stav 2 kako je predloženo imajući u dopunu člana 34, kojem se dodaje stav 2 prema kojem je psihijatar dužan da u roku od 48h utvrdi da li postoje razlozi za prisilno zadržavanje i smještaj tog lica u psihijatrijsku ustanovu. Dakle, predlažemo da se i u ovom članu usaglase rokovi, tako što će prijem biti ograničen na 48 sati (umjesto dosadašnjih 72 sata) u okviru kojih je neophodno da psihijatar utvrdi da li postoje razlozi za prisilno zadržavanje i smještaj tog lica u psihijatrijsku ustanovu.

5. Dopuna člana 36

Član 36 glasi:

„Dostavljanje obavještenja o prisilnom zadržavanju nadležnom sudu, kao i postupak prisilnog smještaja u slučajevima iz člana 32 st. 1 i 2 ovog zakona sprovodi se u skladu sa Zakonom o vanparničnom postupku .

Obavještenje o prisilnom zadržavanju sa medicinskom dokumentacijom psihijatrijska ustanova je dužna da dostavi u roku od 48 sati i zakonskom zastupniku prisilno zadržanog lica, nadležnom organu za socijalni rad i nezavisnom multidisciplinarnom tijelu.

Bliži sadržaj obavještenja i dokumentacije iz st. 1 i 2 ovog člana propisuje nadležni organ državne uprave.“

Predlažemo skraćivanje roka od 48h na rok od 12h u kojem je neophodno dostaviti obavještenje o prisilnom zadržavanju. U tom smislu predlažemo iniciranje izmjena i dopuna člana 46 Zakona o vanparničnom postupku u smislu usklađivanja sa predloženim rješenjem.

Obrazloženje:

Neophodno je skratiti rok u kojem obavještenje o prisilnoj hospitalizaciji mora biti dostavljeno, upravo kako bi se zaštitila prava mentalno oboljelih lica, odnosno preduprijedila mogućnost da lice, čija hospitalizacija nije neophodna, bude prisilno hospitalizovano i do dva dana prije nego sud, zakonski zastupnik, nadležni organ za socijalni rad i nezavisno multidisciplinarno tijelo budu o tome

obaviješteni. Predloženi rok je propisan i hrvatskim zakonom¹⁰, dok je zakonom Federacije BiH taj rok ograničen na 24h.¹¹

Napomena: Akcija za ljudska prava predlaže da ministarstvo zdravlja u saradnji sa ministarstvom pravde i ljudskih prava inicira izmjena i dopuna Zakona o vanparničnom postupku¹²: Glava II „Prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu“, kako bi se skratili rokovi u kojima je neophodno dostaviti obavještenje o prisilnom smještaju lica u psihijatrijsku ustanovu, ali i izvršile druge izmjene i dopuna Zakona u skladu sa preporukama¹³ koje će doprinijeti zaštiti i ostavri vanju prava mentalno oboljelih lica i koje podrazumijevaju:

- Propisivanje obaveze suda da u postupku odlučivanja o prisilnoj hospitalizaciji sasluša lice o čijoj se hospitalizaciji odlučuje, u prvostepenom postupku ili postupku po žalbi;
- Propisivanje obaveze zahtijevanja drugog mišljenja o potrebi za prinudnom hospitalizacijom vještaka psihijatra koji nije zaposlen u ustanovi;
- Propisivanje obaveze da sud odluči o tome da li je lice o čijoj se hospitalizaciji odlučuje u mogućnosti da shvati značaj i pravne posljedice svog učešća u postupku;
- Propisivanje obaveze da pacijenti koji su podvrgnuti obaveznom liječenju imaju pomoć advokata tokom postupka, a da onima koji nijesu u prilici da sami plate troškove advokata bude pružena pravna pomoć.
- Brisanje odredbe prema kojoj je lice koje je smješteno u psihijatrijsku ustanovu dužno je da se podvrgne potrebnim mjerama liječenja (za svaku mjeru koja bi mogla izazvati opasnost po njegov život i zdravlje ili koja bi mogla izmijeniti njegovu ličnost, potreban njegov pristanak ili pristanak njegovog zastupnika).

¹⁰ “Psihijatrijska ustanova koja je prisilno zadržala osobu s duševnim smetnjama iz članka 22. ovoga Zakona dužna je o tome bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem elektronskih sredstava komuniciranja dostaviti županijskom sudu na području kojega se nalazi psihijatrijska ustanova obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s liječničkom dokumentacijom o pregledu osobe s duševnim smetnjama s obrazloženjem razloga za prisilno zadržavanje.”, članak 27, st. 1 Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

¹¹ „Zdravstvena ustanova koja je prisilno zadržala osobu sa duševnim smetnjama iz člana 22. ovog zakona dužna je o tome bez odgađanja, a najkasnije u roku 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem elektronskih sredstava komuniciranja dostaviti nadležnom sudu na području kojega se nalazi zdravstvena ustanova obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno sa liječničkom dokumentacijom o pregledu osobe sa duševnim smetnjama sa obrazloženjem razloga za prisilno zadržavanje.“, član 27, stav 1.

¹² Zakon o vanparničnom postupku ("S. list RCG", br. 27/2006).

¹³ Prema preporukama Akcije za ljudska prava izrađenim nakon analize Zakona o vanparničnom postupku, kao i uvida u praktičnu primjenu Zakona. Preporuke su dostupne u Izvještaju izrađenom na osnovu monitoringa psihijatrijskih ustanova : http://www.hraction.org/wp-content/uploads/Postovanje_ljudskih_prava_u_psihijatrijskim_ustanovama_nov2011.pdf.